

**ОЛЕГ КУБРАК**

старший викладач кафедри філософії СНАУ, м. Суми

**ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ.**

Те, як ми говоримо, тісно пов'язане з тим, що ми думаємо і як поведимося по відношенню до інших людей. На жаль, занадто часто в нашому суспільстві звучать такі неприйнятні слова і порівняння як «хворий / здоровий», «нормальний / ненормальний», «розумово відсталий», «звичайний / неповноцінний», «даун», «каліка» і т.д. Сучасному суспільству слід докласти особливих зусиль до зміни ситуації, до вироблення культури інклюзії, до прищеплювання етично витриманою і грамотної термінології. Для цього необхідна не тільки спеціальна просвітницька робота в цьому напрямку, але і зміна всієї культури суспільних взаємовідносин.

Коректну мову допомагає формувати позитивний образ людини. Навіть якщо ми вважаємо себе вихованими людьми, не зайвим буде прислухатися до рекомендацій - що бажано враховувати при спілкуванні з людьми, що мають ту чи іншу інвалідність. Як і інші соціальні меншини, права яких в тій чи іншій мірі ущемляються більшістю, інваліди чутливі до слів, які погіршують їх становище. Для того щоб змінити його люди з інвалідністю в країнах, де рух інвалідів активний і впливовий, пропагують власні визначення та поняття, які не викликають жалості і інших негативних асоціацій.

Інвалідність - це не медичний діагноз. «Інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між маючими порушення здоров'я людьми і середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими». Так гласить Конвенція ООН про права інвалідів (ратифікована 13 грудня 2006 року) [1]. Таким чином, інвалідність - це одна з форм соціальної нерівності; інвалідність - це соціальне, а не медичне поняття.

Українська «толерантна» термінологія щодо людей з інвалідністю до сих пір не усталилася - навіть в середовищі інвалідів присутні різні точки зору на правомочність вживання тих чи інших термінів. Яскравий приклад невдалого пошуку нової коректної термінології: в останні роки в стійким побут ЗМІ увійшов вираз «людина з обмеженими можливостями». Але цей вислів не розкриває той факт, що можливості людини обмежуються ззовні (громадськими умовами). І, що ще гірше, «за замовчуванням» багато хто сприймає словосполучення «людина з обмеженими можливостями» як характеристику того, що людина обмежена сама по собі (обмежена своїм «дефектом», а не суспільством). Компромісним варіантом може служити: «людина з обмеженими фізичними можливостями» (тут мається на увазі, що розумові відмінності теж характеризуються як «фізичні»). Але для повсякденної мови таке словосполучення виявляється занадто довгим і громіздким. При соціальному підході до розуміння інвалідності найбільш нейтральним терміном виявляється слово «інвалід».

Оскільки ми дивимося на людину, а не на його інвалідність, то краще за все сказати «людина з інвалідністю». «Сліпий», «глухий», «з порушенням слуху», «з порушенням в розвитку», «з психічним розладом» - такі словосполучення звичні для людей з інвалідністю, але в іншому суспільстві вони сприяють формуванню погляду на людину з інвалідністю як на людину з медичними проблемами. Дуже поширений вираз «прикутий до візка» - а це мовби означає «приреченість», «прикутість ланцюгом».

Слова «глухонімий», «німий» - неможливість спілкування, контакту.

«Хворий» - значить, «треба лікувати», «безпорадний».

Слова «паралітик», «неповноцінний», «безрукий» викликають жалість.

Гидливість викликають слова «каліка», «недоумкуватий», «даун».

«Псих», «ненормальний», «шизик» пов'язані з непередбачуваністю, небезпекою викликають страх. Виховані люди при будь-яких обставинах уникають таких узагальнень.

Вирази «людина з обмеженими фізичними можливостями», «людина на візку», «людина з травмою хребта», «людина з інвалідністю», «незрячий» - викликають цілком нейтральні асоціації.

Слово «інвалід» викликає різні почуття, але в цілому, більшість людей вважає його прийнятним, оскільки це слово офіційне, найбільш часто вживається і стало певною мірою абстрактним. Деякі з оборотів здаються надуманими. Як занадто довгий і не зовсім точний оборот «людина з обмеженими фізичними можливостями» також навряд чи підходить для усного мовлення та словосполучення «людина, що зазнає труднощі при пересуванні». З іншого боку є сленг, яким користуються самі люди з інвалідністю, спілкуючись між собою. Вони вважають нормальним вживання таких слів, як «спинальник», «шейнік», «візочник» (про людей з різними наслідками травми спинного мозку), «тотальнік» (про людей з повною втратою зору), «опорник». Однак навряд чи можна очікувати, що ці вирази зможуть використовуватися широко і стануть зрозумілі широкому загалу без пояснення. Дані слова також не варто вживати в присутності дітей, так як вони можуть викликати нерозуміння. На що потрібно обов'язково звернути увагу при виборі слів і виразів: слід уникати стереотипів. «Жертви» - це зайве драматичний образ вічно нещасної і безпорадної людини. Людина, яка, «не дивлячись на щось», «подолав» труднощі і веде «нормальне» життя - теж дуже поширений образ. «З нього потрібно брати приклад здоровим людям» - створюючи такий образ, автор непомітно для себе впадає в заступницький тон. Крім того, прагнучи до акуратності і коректності, краще уникати поспішних узагальнень і припущень. Наша мова пов'язана з етикетом. Але, навіть використовуючи коректні висловлювання, можна поставити в незручне становище і себе, і співрозмовника. Не треба соромитися питати як сказати правильно у самих інвалідів.

### **Література.**

1. КОНВЕНЦІЯ про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_g71](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71)